

ROLA ZIELENI W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY PRZESTRZENNEJ MAŁEGO MIASTA, NA PRZYKŁADZIE RYNKU W WIĘCIBORKU

1. WPROWADZENIE

Małe miasto podlega ciągłym przekształceniom cywilizacyjnym i przestrzennym, jednak jego głównym wnętrzem urbanistycznym w wielu przypadkach niezmiennie pozostaje rynek. Często jest on, w skali tego rodzaju jednostek, jedynym czytelnym elementem urbanistycznym, przestrzenią publiczną o cechach placu miejskiego, krystalizującym cały plan zagospodarowania przestrzennego. Jego rozmieszczenie oraz forma wynika z uwarunkowań historycznych, zasad lokacji miasta i jego funkcji¹.

Rynki małych miast charakteryzują się określonymi cechami. Pod względem struktury zabudowy otoczone są najczęściej zwartą, pierzejową zabudową mieszkaniową wielorodzinną, której towarzyszą usługi, oraz budynkami pełniącymi funkcje publiczne, jak m.in. ratusze, kościoły. Obiekty te stanowią najważniejsze elementy dominujące w strukturze miasta. Pod względem pełniowanych funkcji rynki są przestrzeniami o zmiennym użytkowaniu. Najczęściej są centrami administracji i usług, pełnią rolę przestrzeni publicznej, reprezentacyjnej i sakralnej, a także rekreacyjnej.

Forma rynków małych miast w Polsce ukształtowała się w średniowieczu. Krystalizują one plan i strukturę przestrzenną miast. Jak wskazuje Kazimierz Wejchert, są to przestrzenie o prostych geometrycznych kształtach. W wielu przypadkach są to formy spoiste, w których przeplatają się powiązania gospodarcze i funkcjonalno-społeczne². Istotną rolę pełni w nich także zieleń. Obszary zieleni powinny być wyróżnikami miejsca (często związanymi z funkcjami kultury), a także przyczyniać się zaakcentowania odrębności i charakteru danego miasta. Współcześnie tereny zieleni uznaje się za czynnik miastotwórczy i jeden z ważniejszych wyznaczników jakości przestrzeni miejskiej.

mgr Iga Grześkow, Katedra Projektowania Urbanistycznego i Krajobrazu Wiejskiego, Wydział Architektury, Politechnika Warszawska, iga.grzeskow@utp.edu.pl

¹ Zagadnienie to jest poruszane m.in. w opracowaniach: K. Wejchert, 1982. Elementy kompozycji urbanistycznej. Wyd. Arkady; J. Żórawski, 1973. O budowie formy architektonicznej. Wyd. Arkady; B. Czarnecki, 2003. Plac Rynkowy współczesnego małego miasta w Polsce, na przykładzie biłostoczczyzny. Wyd. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok.

² B. Czarnecki, 2003. Plac Rynkowy współczesnego małego miasta w Polsce, na przykładzie biłostoczczyzny. Wyd. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok, s. 45, [za:] K. Wejchert, 1977. Elementy krystalizujące i ich rola w strukturze miast polskich. Wydawnictwo PWN Warszawa.

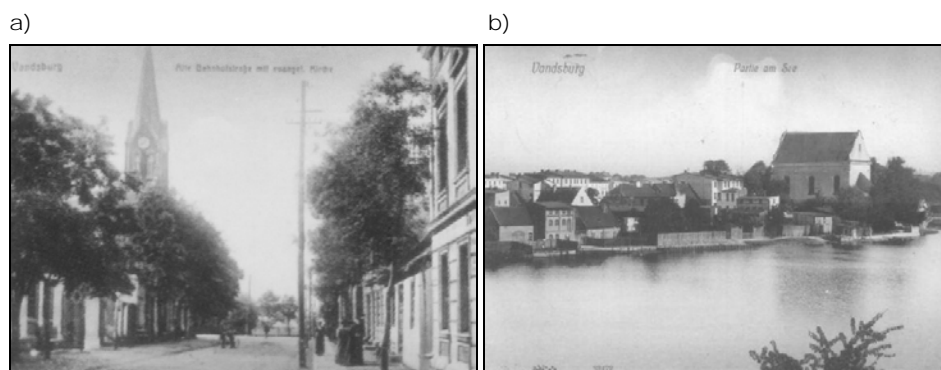
Na podstawie wyników badań autora w opracowaniu podjęto próbę analizy form zieleni, które znacząco wpływają na podnoszenie walorów symbolicznych, estetycznych rynku, a przez to miasta, oraz jakości życia mieszkańców.

Do badań szczegółowych wskazano Więcbork, którego zagospodarowanie przestrzenne rynku pozytywnie wyróżnia się na tle innych placów miejskich w województwie kujawsko-pomorskim. Głównym celem badań było określenie roli zieleni w procesie kształtowania struktury przestrzennej placu małej jednostki osadniczej.

Przestrzenna i przyrodnicza odmienność Więcborka, wynikająca z jego położenia, zachowanych walorów historycznych, tradycji lokalnej i wolniejszego tempa rozwoju, stanowi jego niezaprzeczalny potencjał. Dzięki tym czynnikom to małe miasto zachowało nadal spójną strukturę urbanistyczną. Niewielki obszar Więcborka, kameralność skali, czytelny schemat planu, powiązanie z krajobrazem i dominanty architektoniczne są wyznacznikami ładu przestrzennego, a wraz z wkomponowaną w strukturę miasta zielenią stają się miejscami o indywidualnej tożsamości.

2. RYS HISTORYCZNY ORAZ ROZWÓJ ARCHITEKTURY I URBANISTYKI MIASTA

Więcbork położony jest w zachodnio-północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, na Pojezierzu Krajeńskim, nad Jeziorem Więcborskim i rzeką Orlą. Miasto usytuowane jest na terenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Jego lokalizacja i układ przestrzenny wynikają z uwarunkowań krajobrazowych. W części zachodniej znajdują się rozległe tereny bagienne, które spowodowały rozwój miasta na wschód od nich, nad brzegiem jeziora o urozmaiconej linii brzegowej. Miasto otoczone jest wzgórzami morenowymi, które mają wpływ na urozmaicenie rzeźby terenu³.

Rys. 1 a, b. Zabudowa Więcborka na przełomie XIX i XX wieku, z wkomponowaną zielenią wzdłuż ciągów komunikacyjnych (źródło: Miasto i Gmina Więcbork, A. Marach, E. Kiestrzyn, L. Skaza, Więcbork 2006, s. 5)

Pierwsza wzmianka o Więcborku jako mieście pochodzi z 1383 r. Początki osadnictwa sięgają wczesnego średniowiecza, o czym świadczą pozostałości silnie umocnionego grodu obronnego, który odkryto w trakcie prac archeologicznych, na południu miasta nad brzegiem Jeziora Więcborskiego, na terenie

³ Miasto i Gmina Więcbork, A. Marach, E. Kiestrzyn, L. Skaza, Więcbork 2006, s. 3.

obecnej plaży publicznej⁴. Do 1821 roku miasto było własnością szlachecką rodów: Pęperzyńskich, Więcborskich, Zebrzydowskich, Garczyńskich, a od XVII wieku Potulickich. Osada nie posiadała murów obronnych, ale znajdował się tu zamek i zarazem ośrodek znacznych dóbr, obejmujący od początku XVI w. także Sępólno i okolice. Zamek ten w 1556 r. został przekształcony w renesansową rezydencję przez bpa krakowskiego Andrzeja Zebrzydowskiego⁵. W roku 1778 z inicjatywy i fundacji hr. Aleksandra H. Potulickiego wybudowano barokowy kościół parafialny. Jego zabudowa wyznacza północną granicę rynku. Na przełomie XVIII i XIX wieku kilkakrotnie płonęła zabudowa, co wpłynęło na strukturę architektoniczno-urbanistyczną miasta. Większość obecnych budynków części staromiejskiej – z zabudową rynku włącznie – powstała na przełomie wieków XIX i XX, co jest związane z rozwojem gospodarczym miasta (rys. 1). Od II połowy XIX w. miasto stało się też ważnym ośrodkiem ruchu ewangelickiego. W jego centralnej części znajduje się gmach ewangelickiego zboru wybudowany w stylu neogotyckim. Na początku XX w. powstał tu też zespół obiektów klasztoru Diakonisek, w tym szpital, drukarnie, domy wypoczynkowe, sierocińce, przedszkola, domy pomocy społecznej⁶. Kolejnymi obiektami sakralnymi były zabudowania gminy żydowskiej, istniejącej w mieście od XV wieku. Więcborska synagoga została wybudowana w 1811 r. i mieściła się przy obecnej ul. gen. J. Hallera 11⁷.

W okresie powojennym miasto rozwijało się mniej dynamicznie niż sąsiednie Sępólno. Piękne położenie sprawiło jednak, że od lat 60. XX wieku Więcbork stał się miastem turystycznym. Wybudowano szereg ośrodków wczasowych, które po przemianach w latach 1989-1990 znalazły się w rękach prywatnych i dziś nadal pełnią swą rolę, stanowiąc bazę dla ruchu turystycznego.

W mieście zachował się średniowieczny układ urbanistyczny. Główna oś kompozycyjna przebiega od terenów Góry Zamkowej na północy miasta, dalej ulicami Potulickich, Wodną, Mickiewicza do rynku, Gen. Hallera i na południe ulicą Rybacką.

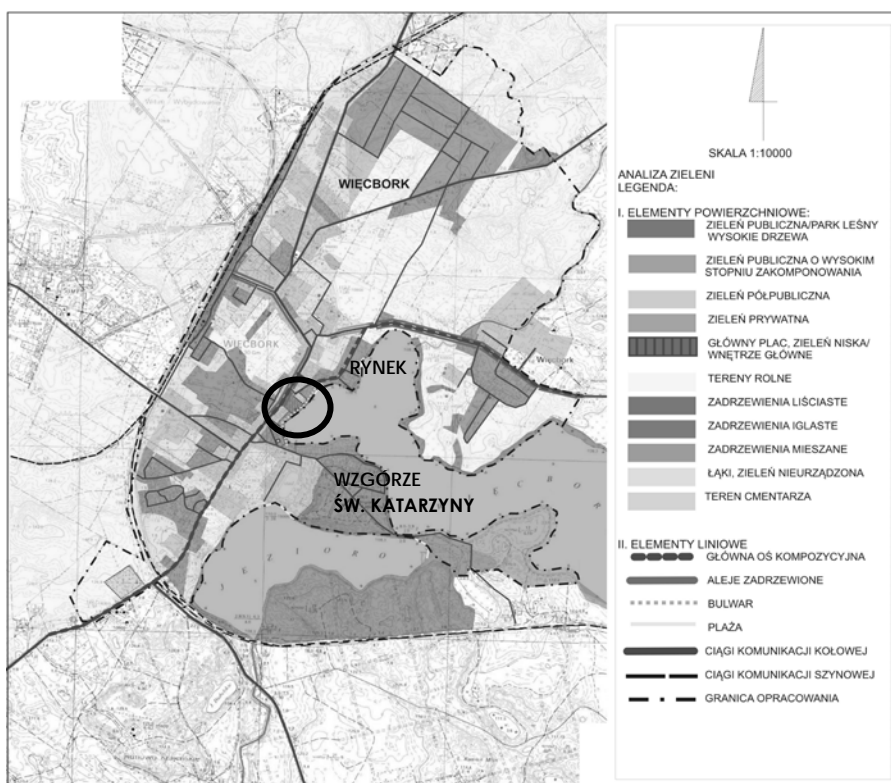
W historycznym centrum miasta zieleń stanowi jeden z elementów podnoszących jakość kompozycji urbanistycznej Więcborka. Wzdłuż głównych ulic miasta: Pocztowej, Mickiewicza do ul. Rybackiej, wyznaczono zadrzewione aleje. Łączą one zielony skwer przed dawnym zбором ewangelickim poprzez rynek, z urzędem miasta. Zieleń, w tym nasadzenia niskie, kolorowe klomby oraz nasadzenia wysokie, akcentują głównie obiekty użyteczności publicznej. Drogi komunikacji kołowej z ciągami pieszymi podkreślone są charakterystycznymi dla krajobrazu małych miast strzyżonymi niskimi gatunkami drzew, głównie lipami drobnolistnymi, klonami oraz robiną akacjową (rys. 2).

⁴ W północnej części miasta znajduje się wzgórze Św. Katarzyny, siedziba osadników od XII wieku. Od XVIII wieku znajdował się tam katolicki i ewangelicki cmentarz parafialny, szpital, drewniany kościół.

⁵ Zamek był zamieszkały do XVIII wieku, później przekształcony w siedzibę sądu okręgowego, rozebrany w latach 20. XIX wieku, w trakcie włączenia Więcborka do zaboru pruskiego.

⁶ Obecnie przekształcony przez władze miejskie w obiekty oświatowe.

⁷ Miasto i Gmina Więcbork, A. Marach, E. Kiestrzyn, L. Skaza, Więcbork 2006, s. 15

Rys. 2. Analiza zieleni miejskiej Więcborka (źródło: opracowanie własne)

Zielone aleje rozmieszczone są także wzdłuż brzegów Jeziora Więcborskiego, w miejscu zniszczonej w trakcie II wojny światowej zabudowy pierzejowej, gdzie utworzono w trakcie rewitalizacji przestrzeni miasta spacerową promenadę⁸ (rys. 3).

Wykorzystano tutaj walory środowiska naturalnego, zakomponowano formy zieleni parkowej, dzięki którym podkreślono krajobrazowe otwarcia widokowe. Bulwar więcborski ma zróżnicowane strefy funkcjonalne, wydzielone wnętrza urbanistyczne, zapewniające różne formy wypoczynku⁹. Jego centralna część,

⁸ Projekt „Przebudowa oraz podniesienie standardu przestrzeni rynku miejskiego oraz ciągu spacerowego (promenady) w Więcborku oraz zagospodarowanie i uporządkowanie terenów zieleni Placu Jana Pawła II z wyposażeniem w elementy małej architektury”. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta na lata 2010-2015.

⁹ Od południa aleja spacerowa, wyposażona w elementy małej architektury, rozpoczyna się skwerem przy ulicy Strzeleckiej. Przestrzeń ta oddzielona jest od kościoła ewangelickiego nasadzeniami wysokich świerków, a wzdłuż ścieżki spacerowej strzyżonymi lipami. Skwer łączący z bulwarem niskie żywopłoty, zróżnicowane kolorystycznie, w których dzięki kształtowaniu ich półkoliste formy ustawiono ławki dla spacerowiczów. Promenada podkreślona jest nasadzeniami wysokich drzew, głównie lip oraz wierzb płaczących, które jednak nie przysłaniają widoku jeziora i panoramy miasta. Aleja spacerowa w miejscu otwarcia na ul. Mickiewicza przekształca się w oddzielną strefę z klombem, tworząc kameralną część wypoczynkową, gdzie wygodne siedziska zapewniają spokojną kon-

łączy się z rynkiem miejskim. Głównym punktem tego miejsca jest plac. Przestrzeń ta zapewnia rozległy widok na jezioro, a z drugiej strony na kaskadowo podnoszącą się płytę rynku, podkreśloną kompozycjami zieleni.

a)

b)

Rys. 3 a, b. Promenada spacerowa nad brzegiem Jeziora Więcbork, przestrzeń reprezentacyjna i wypoczynkowa, o wysokich walorach krajobrazowych (źródło: fot. autor, 2017)

Na południe od promenady wzdłuż ul. Strzeleckiej mieszczą się najważniejsze obiekty wypoczynkowe i sportowe miasta, w tym rozległy stadion miejski. Nad tymi obiektami dominuje morenowe wzniesienie Góry Św. Katarzyny, które pełni funkcję parku leśnego. Wyznaczone ciągi spacerowe wzdłuż brzegów wodnych oraz przecinające wzgórze zapewniają mieszkańcom miasta możliwość uprawiania różnych form sportów i aktywnej turystyki. Teren ten porośnięty jest wysokim lasem mieszanym, w którego centralnym punkcie znajduje się rozległa polana, wraz z pozostałościami dawnego cmentarza parafialnego oraz współczesne obiekty miejscowego klubu sportowego.

Tak zakomponowane tereny parku leśnego są przedłużeniem ciągów komunikacyjnych na wschód i otwierają się na rozległy obszar miejskiej plaży. W zieleni pozostawionej w jej naturalnej formie ulokowano elementy architektury, zapewniając uprawianie turystyki aktywnej i biernej.

Zieleń miejska, towarzysząca alejom komunikacji pieszej i przestrzeni rynku, kumuluje się na terenach parków leśnych, tworzy sieć i system wiążący miasto wzdłuż osi północ – południe. Podkreśla ona osie kompozycyjne miasta, jego ciągi komunikacyjne oraz dominanty architektoniczne i znaczeniowe. Zieleń tworzy otwarcia widokowe, które w zależności od położenia podkreślają panoramę architektoniczną Więcborka lub elementy krajobrazu naturalnego.

templację zieleni oraz widok drugiego brzegu jeziora z dominującą krajobrazowo Górą Św. Katarzyny. Dalej bulwar przechodzi w ciąg spacerowy ograniczony od strony miasta zapleczem zabudowy wielorodzinnej. W kierunku północnym aleja podkreślona jest strzyżonym gatunkiem wierzby wiciowej porastającej brzegi wodne, a przy samym dukcie spacerowym okazałymi gatunkami brzoź brodawkowatych. Dobór gatunków zapewnia ciekawe rozwiązania kolorystyczne w ciągu całego roku. Aleja zakończona jest placem zabaw dla małych dzieci oraz osobną strefą dla uprawiania sportów wodnych, z nadwodnym pomostem. W części zachodniej, gdzie wyznaczono parking dla samochodów, zieleń pełni funkcję oddzielającą.

3. RYNEK MIEJSKI

W Więcborku przestrzenią publiczną o największych walorach urbanistycznych jest teren rynku miejskiego im. Jana Pawła II, w którym zieleń stanowi istotny element kompozycyjny. Celem pracy jest określenie roli zieleni w przestrzeni rynku, która przez swoją kompozycję, pełnioną funkcję i powiązania kształtuje strukturę architektoniczno-urbanistyczną, a tym samym jego tożsamość. Aby zweryfikować powyższą tezę, autorka przeanalizowała dokumenty i opracowania odnoszące się do zagospodarowania przestrzennego Więcborka, formy aktywności samorządowych, kulturowych i gospodarczych, dostępne na miejskim placu, układ urbanistyczny rynku i jego wpisanie w strukturę miasta.

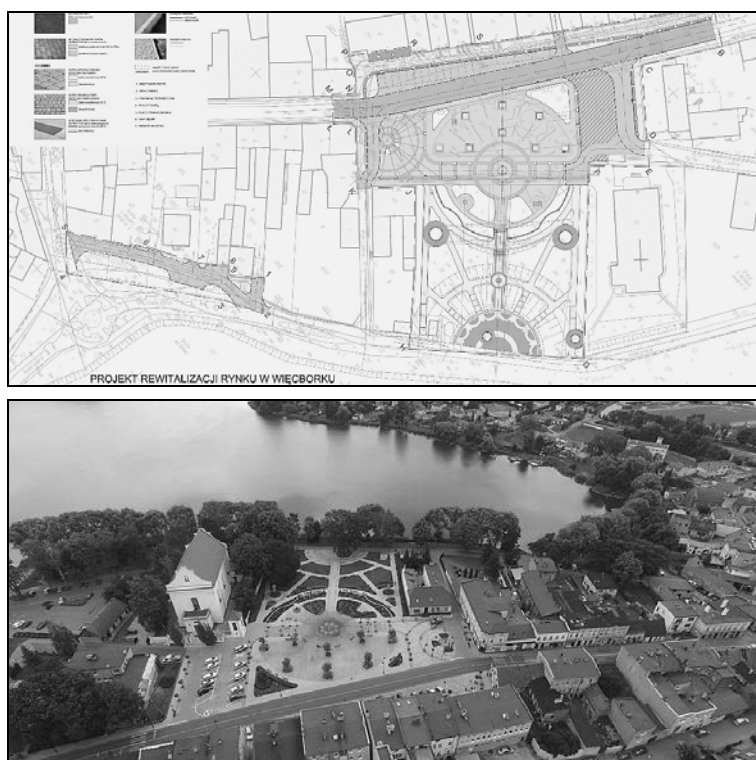
W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Więcbork” wskazując na rynek, określa się go jako przestrzeń, w której wszystkie działania powinny uwzględniać konieczność zachowania i kształtowania założeń urbanistycznych i architektonicznych o najwyższej jakości. Jest to przestrzeń, która ma służyć mieszkańcom i turystom, ponieważ kształtuje wizerunek miasta. Lokalny Program Rewitalizacji zwraca uwagę, że największymi potencjałami śródmieścia, w tym placu miejskiego, jest: zwarta zabudowa koncentrująca mieszkańców (co stwarza dobre warunki dalszego rozwoju oraz korzystnie wpływa na aktywność społeczną), położenie wzdłuż linii brzegowej Jeziora Więcborskiego, dobry dostęp do najważniejszych instytucji¹⁰.

Analizując formy aktywności samorządowych, kulturowych i gospodarczych, dostępnych na miejskim placu w latach 2016-2017, oceniono, że dominują wydarzenia: kulturowe – koncerty, przedstawienia, wystawy plenerowe, turnieje sportowe (w tym wyścigi rowerowe, maratony, gry zręcznościowe) oraz wydarzenia o charakterze społecznym i religijnym. W rynku skupiają się funkcje handlowe i usługowe. Zlokalizowane są tu m.in. banki, apteka, zakłady fryzjersko-kosmetyczne, punkt zakupu ubezpieczeń, biura księgowo, dom handlowy, punkty sprzedaży prasy.

W XVIII wieku obszar ten został wyznaczony w trakcie lokacji miasta w jego centrum, ale powierzchnia i kształt rynku zmieniły się w zależności tworzenia się zabudowy mieszkaniowej i użyteczności publicznej. Rynek pełnił początkowo funkcję targowiska, a wokół niego lokowano jedno- i dwukondygnacyjną zabudowę mieszkaniową z towarzyszącą funkcją usługową. W latach 1772-1778, w części północnej placu wybudowano barokowy jednonawowy kościół parafialny. Na początku XX wieku świątynię rozbudowano, dodając prezbiterium, kruchtę i zakrystię oraz oddzielając ją od rynku murem. Do dziś obiekt ten stanowi dominantę architektoniczną przestrzeni rynku, jak i całego miasta. Po II wojnie światowej obszar ten stał się stopniowo przestrzenią zdegradowaną, pozbawioną pierwotnych ról, funkcji i indywidualnego wizerunku. Obecnie rynek stanowi przestrzeń o rzucie zbliżonym do kwadratu z trzech stron ograniczoną zwartą zabudową, od wschodu otwierającą się na Jezioro Więcborskie. Przy zachodniej pierzei rynku przebiega ul. Mickiewicza.

¹⁰ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Więcbork, Uchwała nr XXiXX/218/17 Rady Miejskiej w Więcborku z dnia 14 marca 2017 r, część I, s. 9, część II, s. 18. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Więcbork na lata 2017-2023, s. 30-33. W dokumentach założono kontynuację rewitalizacji przez wdrożenie programu „Aktywizacja społeczna mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym”.

W latach 2011-2014 obszar rynku poddano rewitalizacji¹¹ (rys. 4). Jej głównym celem było zachowanie historycznego układu, przywrócenie ładu przestrzennego i podniesienie poziomu estetyki rynku¹². Głównym elementem kompozycyjnym zaproponowanego rozwiązania architektoniczno-urbanistycznego jest zieleń. Projekt uwzględnia uwarunkowania funkcjonalne i społeczne, jakie powinna pełnić główna przestrzeń publiczna miasta. Zastosowana zieleń stanowi istotny element układu urbanistycznego miasta (rys. 5-7).

Rys. 4. Projekt oraz wykonana rewitalizacja rynku w Więcborku, położonego w centralnej części miasta, przy ul. Mickiewicza. Projekt: Skanska S.A., lata realizacji: 2012-2013 (źródło: opracowanie własne na podstawie <http://krajna.com.pl>, dostęp 19.11.2017)

¹¹ Projekt „Przebudowa oraz podniesienie standardu przestrzeni rynku miejskiego oraz ciągu spacerowego (promenady) w Więcborku oraz zagospodarowanie i uporządkowanie terenów zieleni Placu Jana Pawła II z wyposażeniem w elementy małej architektury”. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta na lata 2010-2015.

¹² W ramach inwestycji wymieniono nawierzchnię płyty głównej rynku, w której zainstalowano fontannę. Powstała ona na planie okręgu o średnicy 8 m, jej nawierzchnia składa się z kostki i płyt granitowych. Opracowano nowy układ przestrzenny alejek, oświetlenia i elementów małej architektury. Rehabilitacji poddano roślinność. Zapewniono przestrzeń do organizacji wydarzeń publicznych. Rewitalizacja centrum miasta objęła także wykonanie drogi dojazdowej przy istniejącej promenadzie, placu pod scenę nad brzegiem, wymieniono nawierzchnię chodników przy drogach dojazdowych i spacerowych, oświetlono elewację kościoła, dzwonnice przy kościele i pomnik Orła Białego.

Rys. 5 a, b. Główna oś kompozycyjna dzieli założenie na symetryczne części (źródło: fot. autor, 2017)

Rys. 6. a, b. Płyta rynku od strony ul. Mickiewicza, miejsce organizacji wydarzeń społeczno-kulturowych, przestrzeń wielofunkcyjna, symboliczna i reprezentacyjna z dominantą bryły kościoła p.w. św. Św. Szymona i Judy. Projekt rynku: Skanska S.A., realizacja 2012-2013 (źródło: fot. autor, 2017)

Rys. 7 a, b. W kompozycjach roślinnych zastosowano zróżnicowane gatunkowo i kolorystyczne rośliny sezonowe, które podnoszą jakość plastycznych rozwiązań projektowych klombów; część z nich wyniesiono ponad poziom gruntu (źródło: fot. autor, 2017)

W projekcie rewitalizacji placu widać wyraźnie główną oś kompozycyjną, a także rozmaite strefy funkcjonalne. Od strony ulicy Mickiewicza znajduje się wybrukowany otwarty prostokątny plac z centralnie umieszczoną w jego płycie

fontanną wyposażoną w urządzenia do wielobarwnej iluminacji. Jego kompozycję wzbogacają symetryczne, regularne nasadzenia drzewiaste robinii akacyjnej, które są uzupełnione niskimi zróżnicowanymi kolorystycznie rabatami roślinnymi. W części północnej tego fragmentu rynku plac stanowi strefę wejściową do barokowego kościoła, którego bryłę podkreślają okazałe gatunki lipy drobnolistnej i buku czerwonoлистnego. Tu także znajduje się pomnik upamiętniający historyczne, symboliczne wydarzenia w regionie. W części południowej rynku usytuowano zabytkowe ujęcie wody pitnej, wydzielone niskimi kompozycjami zieleni i elementami małej architektury.

Na wschód od fontanny przestrzeń rynku zmienia swój charakter. Teren kaskadowo obniża się w kierunku brzegów jeziora. Szerokie aleje spacerowe schodzą do niewielkiego półkolistego placu przy wodzie nad brzegiem jeziora. Główna oś założenia łączy obszar położony wyżej z tym placem. W jego centralnym punkcie znajduje się lipa drobnolistna, będąca również jednym z elementów kompozycyjnych promenady nabrzeżnej. Plac zapewnia krajobrazowe otwarcie widokowe oraz pełni funkcję sceny letniej dla odbywających się tu wydarzeń kulturalnych. Najciekawszym elementem tej części rynku są kompozycje roślinne wzdłuż półkolistych ścieżek spacerowych. Dobór gatunkowy i kolorystyczny roślin, a także nowoczesne rozwiązania projektowe, podkreślają walory estetyczne przestrzeni. Miejsce zapewnia odpoczynek i spokojną kontemplację roślinności.

Na podstawie podjętych analiz: dokumentów planistycznych, pełniących funkcji i układu urbanistycznego, w zestawieniu tabelarycznym (tabela 1) dokonano oceny roli i funkcji zieleni w przestrzeni publicznej rynku Więcborka.

Tabela 1. Znaczenie terenów zieleni w przestrzeni publicznej rynku w Więcborku (źródło: opracowanie własne na podstawie Pluta, 2012¹³)

Kryteria klasyfikujące znaczenie zieleni w przestrzeni publicznej rynku w Więcborku	
Rola zieleni w przestrzeni publicznej rynku w Więcborku	
przestrzenno-kompozycyjna:	
stopień powiązania ze strukturą przestrzenną miasta	+++
stopień ekspozycji zieleni	+++
jakość rozwiązań funkcjonalnych	+++
jakość i czytelność rozwiązań kompozycyjnych	+++
budowanie układów urbanistycznych	+++
maskowanie wad przestrzennych	+++
tworzenie obszarów wspólnotowych	+++
tworzenie obszarów wyciszających	+++
powiązanie ze strukturą przestrzenną miasta:	
powiązanie harmonijne	+++
powiązanie dysharmonijne	-
elementy kształtujące zamknięcia widokowe	-
elementy kształtujące otwarcia widokowe	+++

¹³ K. Pluta, 2012, Przestrzenie publiczne miast europejskich, projektowanie urbanistyczne. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa, s. 263-266.

cd. tabeli 1

Funkcja zieleni w przestrzeni publicznej rynku w Więcborku:	
reprezentacyjna	+++
kulturotwórcza	+++
estetyczna	+++
kompozycyjna	+++
wypoczynkowa	+++
rekreacyjna	++
dydaktyczna	++
ekologiczna	++
zapewniająca kontakty społeczne	+++
sprzyjająca poprawie jakości życia mieszkańców	+++
Dostosowanie kolorystyki, waloru i kształtu form zieleni do pełnionych funkcji w różnym oświetleniu i w różnych porach roku	+++
Stopień integracji elementów sztuki i techniki w przestrzeni publicznej rynku w Więcborku	++
Stopień zachowania funkcji terenu zieleni:	
czy zachowała się funkcja pierwotna?	+++
czy wymagana jest nowa funkcja?	-
Rodzaj przestrzeni publicznej z terenami zieleni w małym mieście:	
element systemu zieleni miasta	+++
przestrzeń publiczna z tworzywem zieleni	+++
zielone przestrzeń publiczne	-

Zestawienie jest próbą oceny przestrzeni publicznej rynku w Więcborku według przyjętych kryteriów klasyfikujących. Ocenie poddano przede wszystkim czytelność i jakość kompozycji urbanistycznej, powiązanie ze strukturą miasta, program funkcjonalny oraz stopień integracji elementów sztuki i techniki w przestrzeni publicznej rynku. Badania i analizy pozwoliły przyjąć parametry na poziomie dobrym (++) i bardzo dobrym (+++). Potwierdza to zakładaną na początku opracowania tezę, że rolą zieleni w przestrzeni publicznej miasta (przez kompozycję, pełnioną funkcję i powiązania) jest kształtowanie struktury architektoniczno-urbanistycznej, a tym samym tożsamości miasta.

Współcześnie plac miejski w Więcborku stał się atrakcyjnym obszarem pełniącym szereg ważnych funkcji w przestrzeni miasta. Jest obecnie charakterystyczną przestrzenią w tkance miasta i buduje jego tożsamość. Nowy projekt rewitalizacji rynku zapewnił zachowanie ciągłości funkcjonalno-przestrzennej tej części miasta, wykorzystał atrakcyjność elementów roślinnych oraz lokalizację do ukształtowania przestrzeni integracji dla mieszkańców miasta i turystów.

4. PODSUMOWANIE I WNIOSKI KOŃCOWE

Zrealizowany projekt rewitalizacji rynku w Więcborku pozwolił na przywrócenie tej przestrzeni odpowiedniej funkcji oraz rangi w mieście. Wprowadzenie zieleni jako elementu kompozycji, wykorzystanie warunków naturalnych, zmiany w układzie komunikacyjnym, eksponowanie elementów architektury miasta wytworzyło przestrzeń spajającą, krystalizującą i identyfikującą strukturę całego miasta. Obszar ten stanowi główną przestrzeń publiczną małego miasta, którego struktura kształtowana jest m.in. przez odpowiednio zakomponowaną zieleń miej-

ską. Rynek stanowi czytelne wnętrze urbanistyczne, a wraz z zielenią – przestrzeń o najwyższych wartościach, określającą tożsamość miasta Więcborka.

LITERATURA

- [1] Czarnecki B., 2003. Plac Rynkowy współczesnego małego miasta w Polsce, na przykładzie białostocczyzny. Wyd. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok.
- [2] Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Więcbork na lata 2017-2023.
- [3] Miasto i Gmina Więcbork, A. Marach, E. Kiestrzyn, L. Skaza, Więcbork 2006.
- [4] Pluta K., 2012. Przestrzenie publiczne miast europejskich, projektowanie urbanistyczne. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- [5] Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Więcbork, Uchwała nr XXiXX/218/17 Rady Miejskiej w Więcborku z dnia 14 marca 2017 r, część I-II.
- [6] <http://krajna.com.pl>, dostęp 19.11.2017.

ROLA ZIELENI W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY PRZESTRZENNEJ MAŁEGO MIASTA, NA PRZYKŁADZIE RYNKU W WIĘCBORKU

STRESZCZENIE. Małe miasto podlega ciągłym przekształceniom cywilizacyjnym i przestrzennym, jednak jego głównym wnętrzem urbanistycznym w wielu przypadkach niezmiennie pozostaje rynek. Rynek, inaczej plac miejski, pełni wiele funkcji, jest miejscem spotkań, handlu, ośrodkiem kulturowym, przestrzenią reprezentacyjną, która nadaje tożsamość całemu miastu. Obszar ten stanowi główną przestrzeń publiczną małego miasta, którego struktura kształtowana jest m.in. przez odpowiednio zakomponowaną zielenią miejską.

Publikacja prezentuje wyniki podjętych badań w zakresie analizy form zieleni, które znacząco wpływają na podnoszenie walorów symbolicznych, estetycznych rynku, a przez to jakości życia w mieście. Głównym celem jest określenie roli zieleni w procesie kształtowania struktury przestrzennej placu małej jednostki osadniczej.

Zakres przestrzennej analizy dotyczy Więcborka, małego miasta położonego w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki podjętym działaniom rewitalizacyjnym charakteryzuje się ono identyfikowalną strukturą miejską o wyraźnie widocznym podziale na przestrzenie publiczne, półpubliczne i prywatne. Istotną rolę w określaniu poszczególnych stref odgrywa świadomie komponowana zielenią miejska, a także położenie jednostki w krajobrazie o zróżnicowanych uwarunkowaniach środowiska naturalnego. Główny plac miejski w Więcborku wraz z zielenią to przestrzeń o najwyższych wartościach, określająca tożsamość całego miasta.

Słowa kluczowe: małe miasto, przestrzeń publiczna, zielenią miejska, tożsamość, rynek miejski